

TA'LIM TIZIMIDA 12 YILLK TA'LIMNING JORIY ETILISHI

Xotamova Sayyora Najmiddinovna

*Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti Pedagogika -psixologiya va inklyuziv ta'lim fakulteti, pedagogika kafedrasi o'qituvchisi*MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:10.10.2025

Revised: 11.10.2025

Accepted:12.10.2025

KALIT SO'ZLAR:

12 yillik ta'lim, ta'lim tizimi, uzluksiz ta'lim, pedagogik jarayon, maktab dasturlari.

Maqolada O'zbekiston ta'lim tizimida 12 yillik ta'lim tizimining joriy etilishi, uning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot 12 yillik ta'limning afzalliklari, maktab bosqichlarida o'quv dasturlarini uzluksiz rivojlantirish imkoniyatlari, shuningdek, pedagogik va tashkiliy muammolarni aniqlashga qaratilgan. Ishda so'nggi yillarda 12 yillik ta'limni amalga oshirish tajribasi va uning samaradorligi o'rganiladi.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanishi va global ta'lim standartlariga moslashish jarayonida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini mukammal shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida 12 yillik ta'lim modelini joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. 12 yillik ta'lim konsepsiyasi o'quv jarayonini bosqichma-bosqich, uzluksiz va tizimli ravishda rivojlantirish imkonini beradi, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini yanada chuqurroq va kengroq shakllantirishga xizmat qiladi. 12 yillik ta'limning joriy etilishi pedagogik jarayonning sifatini oshirish, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni amaliy faoliyatga tayyorlash imkoniyatini yaratadi. Ushbu tizim maktab ta'limini uzluksiz davrga aylantiradi va boshlang'ich, o'rta va maktabgacha ta'limning integratsiyasini ta'minlaydi. Shuningdek, 12 yillik ta'lim o'quv

dasturlarini zamonaviy pedagogik metodlar bilan boyitish, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, tanqidiy yondashuvga va ijodiy faoliyatga rag'batlantirishga yordam beradi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, 12 yillik ta'lim tizimi joriy etilishi bilan bog'liq pedagogik, tashkiliy va metodik muammolar hali to'liq o'rganilmagan. Shu sababli, tizimning samaradorligini baholash, uning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash, shuningdek pedagoglarning tajribasi asosida tavsiyalar ishlab chiqish zarur. Maqolaning maqsadi – O'zbekiston ta'lim tizimida 12 yillik ta'limni joriy etish jarayonini tahlil qilish, uning pedagogik samaradorligini aniqlash va mavjud muammolarni yengish yo'llarini ko'rsatishdir. Tadqiqot obyekti – maktab o'quvchilari va pedagoglar, predmeti – 12 yillik ta'limning nazariy va amaliy jihatlari. Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanishi va global ta'lim standartlariga moslashish jarayonida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini mukammal shakllantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida 12 yillik ta'lim modelini joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. 12 yillik ta'lim konsepsiyasi o'quv jarayonini bosqichma-bosqich, uzluksiz va tizimli ravishda rivojlantirish imkonini beradi, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini yanada chuqurroq va kengroq shakllantirishga xizmat qiladi.

12 yillik ta'limning joriy etilishi pedagogik jarayonning sifatini oshirish, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni amaliy faoliyatga tayyorlash imkoniyatini yaratadi. Ushbu tizim maktab ta'limini uzluksiz davrga aylantiradi va boshlang'ich, o'rta va maktabgacha ta'limning integratsiyasini ta'minlaydi. Shu bilan birga, 12 yillik ta'lim o'quv dasturlarini zamonaviy pedagogik metodlar bilan boyitish, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, tanqidiy yondashuvga va ijodiy faoliyatga rag'batlantirishga yordam beradi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, 12 yillik ta'lim tizimi joriy etilishi bilan bog'liq pedagogik, tashkiliy va metodik muammolar hali to'liq o'rganilmagan. Shu sababli, tizimning samaradorligini baholash, uning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash, shuningdek pedagoglarning tajribasi asosida tavsiyalar ishlab chiqish zarur. Bundan tashqari, 12 yillik ta'lim tizimi o'quvchilarning jamiyatdagi moslashuvini, kelajakdagi kasbiy va

shaxsiy muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tizimning joriy etilishi bilan o'quvchilar nafaqat bilim va ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki ijtimoiy ko'nikmalar, liderlik qobiliyati va hamkorlik ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Maqolaning maqsadi – O'zbekiston ta'lim tizimida 12 yillik ta'limni joriy etish jarayonini tahlil qilish, uning pedagogik samaradorligini aniqlash va mavjud muammolarni yengish yo'llarini ko'rsatishdir. Tadqiqot obyekti – maktab o'quvchilari va pedagoglar, predmeti – 12 yillik ta'limning nazariy va amaliy jihatlarini.

Adabiyotlar tahlili. Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekiston maktablarida 12 yillik ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida ishtirok etayotgan pedagoglar va o'quvchilar tanlandi. Tadqiqotga jami 50 nafar pedagog va 200 nafar 9–12-sinf o'quvchilari qamrab olindi. Tadqiqot materiali sifatida maktablarda amalga oshirilgan ta'lim jarayoni, dars rejalar, o'quv dasturlari, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash natijalari, shuningdek pedagoglarning kuzatuv jurnallari ishlatilgan. Tadqiqot usullari bir nechta bosqichda amalga oshirildi. Eksperimental usul orqali 12 yillik ta'lim tizimi joriy etilgan sinflarda pedagogik metodlar va o'quv dasturlarining samaradorligi baholandi. O'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalari turli testlar va amaliy vazifalar orqali o'lchandi. Shuningdek, so'rovnomalar va intervyu usullari qo'llanilib, pedagoglar va o'quvchilar bilan suhbatlar orqali tizimning afzalliklari, qiyinchiliklari va mavjud muammolar aniqlandi. Kuzatish usuli yordamida dars jarayonida pedagoglarning metodik faoliyati, o'quvchilarning darsdagi ishtiroki va pedagogik yondashuvlar qayd etildi. Tadqiqot ikki bosqichda o'tkazildi. Birinchi bosqichda nazariy tayyorgarlik ishlari, ta'lim dasturlari va metodik materiallarni tahlil qilish amalga oshirildi. Bu bosqichda 12 yillik ta'limning global tajribasi, O'zbekiston ta'lim qonunchiligi va pedagogik metodlar o'rganildi. Ikkinchi bosqich – amaliy eksperiment va kuzatuvlar orqali 12 yillik ta'lim tizimi joriy etilgan maktablarda pedagogik samaradorlikni baholashdan iborat bo'ldi. Bundan tashqari, tadqiqotda pedagogik yondashuvlar sifatida interaktiv darslar, muammoli vazifalar, guruh ishlari va ijodiy mashg'ulotlar qo'llanildi. Ushbu usullar o'quvchilarning mustaqil

fikrlashini rivojlantirish, tanqidiy yondashuvni shakllantirish va bilimlarni amaliy faoliyatga tatbiq etish qobiliyatini oshirishga xizmat qildi. Natijada, tadqiqot 12 yillik ta'lim tizimining joriy etilishi pedagogik jarayonda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini uzluksiz rivojlantirishga, pedagoglar uchun metodik yondashuvlarni optimallashtirish va samarali dars tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berishini ko'rsatdi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekiston maktablarida 12 yillik ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida ishtirok etayotgan pedagoglar va o'quvchilar tanlandi. Tadqiqotga jami 50 nafar pedagog va 200 nafar 9–12-sinf o'quvchilari qamrab olindi. Tadqiqot materiali sifatida maktablarda amalga oshirilgan ta'lim jarayoni, dars rejalar, o'quv dasturlari, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash natijalari, shuningdek pedagoglarning kuzatuv jurnallari ishlatilgan. Tadqiqot usullari bir nechta bosqichda amalga oshirildi. Eksperimental usul orqali 12 yillik ta'lim tizimi joriy etilgan sinflarda pedagogik metodlar va o'quv dasturlarining samaradorligi baholandi. O'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalari turli testlar va amaliy vazifalar orqali o'lchandi. Shuningdek, so'rovnomalar va intervyu usullari qo'llanilib, pedagoglar va o'quvchilar bilan suhbatlar orqali tizimning afzalliklari, qiyinchiliklari va mavjud muammolar aniqlandi. Kuzatish usuli yordamida dars jarayonida pedagoglarning metodik faoliyati, o'quvchilarning darsdagi ishtiroki va pedagogik yondashuvlar qayd etildi. Tadqiqot ikki bosqichda o'tkazildi. Birinchi bosqichda nazariy tayyorgarlik ishlari, ta'lim dasturlari va metodik materiallarni tahlil qilish amalga oshirildi. Bu bosqichda 12 yillik ta'limning global tajribasi, O'zbekiston ta'lim qonunchiligi va pedagogik metodlar o'rganildi. Ikkinchi bosqich – amaliy eksperiment va kuzatuvlar orqali 12 yillik ta'lim tizimi joriy etilgan maktablarda pedagogik samaradorlikni baholashdan iborat bo'ldi. Bundan tashqari, tadqiqotda pedagogik yondashuvlar sifatida interaktiv darslar, muammoli vazifalar, guruh ishlari va ijodiy mashg'ulotlar qo'llanildi. Ushbu usullar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, tanqidiy yondashuvni shakllantirish va bilimlarni amaliy faoliyatga tatbiq etish qobiliyatini oshirishga xizmat qildi. Natijada, tadqiqot 12 yillik

ta'lim tizimining joriy etilishi pedagogik jarayonda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini uzluksiz rivojlantirishga, pedagoglar uchun metodik yondashuvlarni optimallashtirish va samarali dars tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berishini ko'rsatdi.

1-Jadval. 12 yillik ta'lim tizimining o'quvchilarda bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishdagi roli

Aspektlar	Tavsif	Misollar / Faoliyatlar
Bilim darajasini oshirish	O'quvchilarning fan bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarini chuqurlashtirish	Testlar, amaliy mashqlar, laboratoriya ishlari
Tanqidiy fikrlash	Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va baholash	Masalalarni yechish, muhokama va savollar
Mustaqil fikrlash	O'quvchilarning o'z fikrini ifodalash va qaror qabul qilish qobiliyati	Loyihalar, insholar, prezentatsiyalar
Guruh ishlari	Hamkasblar bilan fikr almashish va hamkorlikni rivojlantirish	Guruh mashqlari, rolli o'yinlar
Kompetensiyalarni rivojlantirish	Amaliy faoliyat orqali ko'nikmalarni shakllantirish	Eksperimentlar, vazifa bajarish, loyiha ishlari

Tadqiqotda taqdim etilgan ikki jadval 12 yillik ta'lim tizimining pedagogik jarayondagi samaradorligini tizimli tarzda ko'rsatadi. Jadval 1 o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdagi 12 yillik ta'limning rolini aks ettiradi. Unda bilim darajasi, tanqidiy fikrlash, mustaqil fikrlash, guruh ishlari va kompetensiyalarni rivojlantirish kabi asosiy yo'nalishlar ko'rsatildi. Har bir yo'nalish uchun tavsif va amaliy misollar keltirilgan bo'lib, bu jadval tizimning o'quvchilarda nazariy bilim, amaliy ko'nikmalar va ijodiy yondashuvni shakllantirishdagi ahamiyatini aniq tasvirlaydi.

Jadval 2. 12 yillik ta'limni joriy etish metodikasi va uning samaradorligi

Metod / Vosita	Maqsad	Samaradorlik / Natija
Interaktiv darslar	O'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantirish	O'quvchilar darsda faol qatnashdi, bilim darajasi oshdi
Muammoli vazifalar	Tanqidiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	Muammoli vaziyatlarni yechish qobiliyati mustahkamlandi
Guruh ishlari	Hamkorlik va ijodiy fikrlashni rivojlantirish	O'quvchilar bir-birining g'oyalarini tahlil qildi va baholadi
Mustaqil loyihalar	Mustaqil fikrlash va ijodiy qaror qabul qilishni rag'batlantirish	O'quvchilar loyiha orqali bilim va ko'nikmalarni amaliy qo'llashdi
Pedagogik kuzatuv va tahlil	Ta'lim jarayonining samaradorligini baholash	Pedagoglar metodik yondashuvlarni takomillashtirdi

Jadval 2 esa 12 yillik ta'lim tizimini joriy etishda qo'llaniladigan metodik vositalar va ularning samaradorligini ko'rsatadi. Ushbu jadval interaktiv darslar, muammoli vazifalar, guruh ishlari, mustaqil loyihalar va pedagogik kuzatuv kabi metodlarni, ularning maqsad va natijalarini tizimli tarzda taqdim etadi. Bu esa pedagoglar uchun dars jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, ikkala jadval birgalikda 12 yillik ta'lim tizimining pedagogik jarayonni uzluksiz rivojlantirishdagi, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirishdagi, shuningdek pedagoglarning metodik yondashuvini takomillashtirishdagi ahamiyatini tizimli va vizual tarzda ko'rsatadi. Jadvaldagi ma'lumotlar tadqiqotning nazariy va amaliy asoslarini mustahkamlash bilan birga, kelajakdagi pedagogik tadqiqotlar va ta'lim jarayonini optimallashtirish uchun foydali bo'ladi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, 12 yillik ta'lim tizimining joriy etilishi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini uzluksiz va tizimli ravishda shakllantirishga imkon beradi. Eksperiment davomida o'quvchilarning turli fanlar bo'yicha bilim darajasi sezilarli darajada oshgani,

shuningdek, amaliy ko'nikmalari va tanqidiy fikrlash qobiliyati rivojlanganligi kuzatildi. Interaktiv darslar va muammoli vazifalar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantirdi hamda ijodiy yondashuvni shakllantirdi. So'rovnomalar va intervyu natijalari pedagoglar tomonidan tizimning samaradorligini baholash imkonini berdi. Pedagoglar ta'kidlaganidek, 12 yillik ta'lim o'quv dasturlarini bosqichma-bosqich va uzluksiz rivojlantirishga yordam beradi, lekin darslarni interaktiv usullarda tashkil etish va individual yondashuvni tatbiq etish kabi muammolar mavjud. Shu bilan birga, pedagoglar innovatsion metodlarni qo'llashga katta qiziqish ko'rsatdilar, bu esa tizimning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Kuzatuv natijalari shuni ko'rsatdiki, guruh ishlari va hamkorlikdagi mashg'ulotlar o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash, boshqalarning g'oyalarini tahlil qilish va muammoli vaziyatlarni hal qilish bo'yicha ko'nikmalarini oshirdi. Bu esa 12 yillik ta'limning pedagogik ahamiyatini tasdiqlaydi. Statistik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, 12 yillik ta'lim tizimi joriy etilgan sinflarda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari o'rtacha 20–30% ga oshgan. Bu ko'rsatkich tizimning samaradorligini va o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ahamiyatini namoyon qiladi. Muhokama natijalari shuni ko'rsatdiki, 12 yillik ta'lim tizimini joriy etish pedagogik jarayonni uzluksiz va sifatli rivojlantirish, pedagoglarning metodik yondashuvini kuchaytirish, o'quv dasturlarini optimallashtirish va o'quvchilarning bilim hamda ko'nikmalarini kengaytirishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, tizimning samarali ishlashi pedagoglar, maktab rahbarlari va ta'lim siyosatini ishlab chiqayotgan mutaxassislarning hamkorligiga bog'liq. Umuman olganda, tadqiqot natijalari 12 yillik ta'lim tizimining pedagogik jarayonning uzluksiz rivojlanishini ta'minlash, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini shakllantirish va ta'lim sifatini oshirishda samarali ekanligini ko'rsatadi.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, 12 yillik ta'lim tizimini joriy etish pedagogik jarayonning sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini tizimli va uzluksiz rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida interaktiv metodlar, muammoli vazifalar va guruh ishlari orqali

o'quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalari sezilarli darajada yaxshilanganligi aniqlandi. Tadqiqot shuningdek, pedagoglarning metodik yondashuvlari va o'quv dasturlarini optimallashtirishda tizimning samaradorligini oshirish imkoniyatlarini ko'rsatdi. So'rovnoma va kuzatuvlar natijalari 12 yillik ta'lim joriy etilishida mavjud ba'zi tashkiliy va pedagogik muammolarni aniqladi, biroq pedagoglarning innovatsion metodlarni qo'llashga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi bu muammolarni yengishda muhim omil hisoblanadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari 12 yillik ta'lim tizimining O'zbekiston ta'lim sifatini oshirishda, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini uzluksiz rivojlantirishda, shuningdek pedagoglarning metodik faoliyatini takomillashtirishda samarali vosita ekanligini tasdiqlaydi. Ushbu tadqiqot natijalari pedagoglar va ta'lim tashkilotchilari uchun tizimni yanada takomillashtirish, dars jarayonini samarali tashkil etish va o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абдуллаев, III. (2020). O'zbekiston ta'lim tizimida 12 yillik ta'limni joriy etish tajribasi. Tashkent: Pedagogika.
2. Islomov, A. (2019). Uzluksiz ta'lim va maktab dasturlarini takomillashtirish. Tashkent: Ta'lim nashriyoti.
3. Ministry of Public Education of Uzbekistan. (2017). 12-year education system implementation guidelines. Tashkent: Government Press.
4. Nazarov, D. (2021). Innovatsion pedagogik metodlar va 12 yillik ta'lim. Pedagogika va psixologiya jurnali, 2(15), 34–42.
5. UNESCO. (2016). Global Education Monitoring Report: Education for All 2016. Paris: UNESCO.

-
-
6. Karimova, L. (2018). Pedagogik jarayonda interaktiv usullar va o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi. Ta'lim ilmiy jurnali, 3, 12–20.
 7. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. (2019). Ta'limni rivojlantirish strategiyasi: 2020–2030. Tashkent.
 8. Vygotsky, L. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.

